

LUND UNIVERSITY

Inflationsuppfattningen och prisregleringspolitiken 1978-1980

Jonung, Lars

Published in:
Prisreglering mot inflation?

1981

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Jonung, L. (1981). Inflationsuppfattningen och prisregleringspolitiken 1978-1980. I *Prisreglering mot inflation?: Slutbetänkande. Bilagor 1-6* (Vol. SOU: 41, s. 287-321). (Statens offentliga utredningar). Liber.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

SOU 1981:41

BILAGA 4

INFLATIONSUPPFATTNINGEN OCH PRISREGLERINGSPOLITIKEN 1978-1980

Av Lars Jonung

1 INLEDNING^{*)}

I bilaga 3 analyseras resultaten från en intervjuundersökning av hushållens inflationsuppfattning som genomfördes i januari 1978. Frågorna i denna intervju upprepades vid följande sex tillfällen under åren 1979-1980: januari, juli och oktober 1979 samt januari, april och juli 1980¹⁾. Dessa undersökningar, som i regel var mindre omfattande än den i januari 1978, behandlas här.

Föreliggande bilaga består av två delar. Den första delen beskriver utvecklingen av inflationsuppfattningen, dvs av den uppfattade och förväntade inflationstakten, under åren 1978-1980. Tonvikten ligger på en granskning av inflationsuppfattningens förändring under perioden. Här görs inte en lika detaljerad uppdelning på olika grupper som i bilaga 3. Enbart skillnader mellan män och kvinnor analyseras. Resultaten från de sex undersökningarna från 1979-1980 jämförs genomgående med undersökningen från januari 1978.

En stor del av debatten om priskontroller under 1970-talet har gällt deras effekter på inflationsförväntningarna. Den andra delen av bilagan diskuterar kring frågan om eventuella samband mellan prisregleringspolitiken och den förväntade inflationen med utgångspunkt från beskrivningen av den uppfattade, förväntade och faktiska inflationens utveckling under åren 1978-1980. Bilagan avslutas med en sammanfattning av de viktigaste resultaten.

*) Jag har fått värdefulla kommentarer från kolleger vid nationalekonomiska institutionen vid Lunds universitet och vid konjunkturinstitutet.

1) Undersökningen av hushållens inflationsuppfattning görs för närvarande kontinuerligt av statistiska centralbyrån på konjunkturinstitutets uppdrag.

2 INFLATIONSUPPFATTNINGEN 1978-1980

2.1 De kvalitativa svaren

Exakt samma frågor användes vid de sex undersökningarna 1979-1980 som vid den första intervjun i januari 1978. (Frågorna är återgivna i tabell 3 i bilaga 3.) Först fick intervjupersonen ange riktningen hos prisändringen under de senaste 12 månaderna enligt fråga T1. Svarsfördelningen för denna fråga vid de sju undersökningarna 1978-1980 presenteras i tabell 2.1.

Det framgår klart av denna tabell att praktiskt taget alla hushåll ansåg att "priserna har ökat". Genomsnittet för samtliga intervju-tillfällen enligt kolumn 15 i tabell 2.1 ligger något över 97 procent. I januari 1978 noterades den högsta siffran för detta svarsalternativ. Som framgår av tabell 2.7 hade också inflationstakten en topp denna månad under perioden oktober 1977 - augusti 1980. Se även diagram 2.1.

Andelen "priserna har ökat" är för de tre undersökningarna under 1979 något lägre än för de tre undersökningarna under 1980. Detta kan närmast förklaras av att inflationstakten var betydligt lägre under 1979 än under första hälften av 1980. Inflationstakten föll också kraftigt under 1978 vilket torde ha bidragit till mönstret. Frekvensen för svaren "priserna har minskat" och "vet ej" ligger på en i stort sett oförändrat låg nivå mellan noll och en procent för samtliga undersökningar.

Av de sju undersökningarna enligt tabell 2.2 framgår att i fråga om den förväntade inflationen, dvs svaren på fråga T3, ansåg i genomsnitt mer än 90 procent av hushållen att "priserna kommer att öka" under de kommande 12 månaderna. Det är genomgående en något lägre siffra än för svaren på fråga T1 rörande den uppfattade inflationen. För svaret "priserna kommer att vara oförändrade" finns den högsta frekvensen i april 1980. Svarsfrekvensen för "priserna kommer att minska" liksom för "vet ej" är låg med undantag för april månad 1980 med 3,8 procent för det sistnämnda alter-

Tabell 2.1 Allmänhetens uppfattning om prisutvecklingen under de senaste 12 månaderna vid sju undersökningar 1978-80. Svaren på intervjufråga T1.

Intervjutill- fälle:	Januari 1978 Antal Pro- cent	(2)	(3)	Januari 1979 Antal Pro- cent	(4)	(5)	Julij 1979 Antal Pro- cent	(6)	(7)	Oktober 1979 Antal Pro- cent	(8)	(9)	Januari 1980 Antal Pro- cent	(10)	(11)	(12)	Julij 1980 Antal Pro- cent	(13)	(14)	Genom- snitt i % för samtliga undersök- ningar (15)
Intervjupersoner som tror att:		(1)																		
priserna har ökat:	8 232	99,0	7 984	95,0	5 304	95,8	5 381	96,3	5 493	98,5	5 426	97,8	5 249	97,6	97,17					
priserna har minskat:	0	0	11	0,1	4	0,1	2	0,1	0	0	0	0	1	0	0,04					
priserna har varit oföränd- rade:	42	0,5	362	4,3	190	3,4	155	2,8	60	1,1	92	1,7	85	1,6	2,22					
vet ej:	31	0,5	46	0,5	38	0,7	51	0,9	23	0,4	29	0,5	41	0,8	0,58					
Summa	8 305	100	8 403	100	5 536	100	5 589	100	5 576	100	5 547	100	5 376	100	100					

Kommentar: På grund av avrundningar blir summan i kolumnerna för den procentuella fördelningen ej alltid hundra.

Tabell 2.2 Allmänhetens förväntningar om prisutvecklingen under de närmast kommande 12 månaderna vid sju undersökningar 1978-80. Svaren på intervjufråga T3.

Intervjutil- fälle:	Januari 1978 Antal Pro- cent	(2)	Januari 1979 Antal Pro- cent	(3)	(4)	Juli 1979 Antal Pro- cent	(5)	Oktober 1979 Antal Pro- cent	(6)	(7)	Januari 1980 Antal Pro- cent	(8)	April 1980 Antal Pro- cent	(9)	Juli 1980 Antal Pro- cent	(10)	Genom- snitt i % för saml. undersök- ningar (15)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	
Intervjupersoner som tror att:																							
priserna kommer att öka:	7 610	91,7	7 387	88,3	5 142	93,0	5 210	93,5	5 531	95,8	4 726	85,2	5 140	95,8	91,68								
priserna kommer att minska:	28	0,3	31	0,4	4	0,1	11	0,2	3	0,1	16	0,3	4	0,1	0,22								
priserna kommer att vara oför- ändrade:	503	6,1	777	9,3	293	5,3	236	4,2	174	3,0	595	10,7	152	2,8	6,14								
vet ej:	157	1,9	171	2,0	91	1,6	116	2,1	63	1,1	209	3,8	69	1,3	1,97								
Summa	8 298	100	8 366	100	5 530	100	5 573	100	5 771	100	5 546	100	5 365	100	100								

Kommentar: På grund av avrundningar blir summan i kolumnerna för den procentuella fördelningen ej alltid hundra.

nativet. Detta mönster för april månad tillskrivs i avsnitt 3 de ekonomisk-politiska händelserna under våren 1980.

2.2 De kvantitativa svaren

Två frågor - fråga T2 och T4 - var ämnade att ge kvantitativa värden på hushållens uppfattade och förväntade inflation. Det fanns här tre svarsmöjligheter enligt uppställningen i tabell 3 i bilaga 3. Intervjupersonen kunde svara med ett enda numeriskt värde, med ett intervall eller med "vet ej". Den relativa fördelningen av intervjusvaren på fråga T2 rörande den uppfattade inflationen och på fråga T4 rörande den förväntade inflationen finns återgivna i tabell 2.3 och tabell 2.4.

Dessa tabeller tyder på en förhållandevis konstant fördelning av svaren. Något under 50 procent av dessa angavs med ett numeriskt värde enligt kolumn 24 i tabell 2.3 och tabell 2.4. Omkring 30 procent lämnade svar med ett intervall och omkring 20 procent svarade "vet ej". Det är värt att notera att en jämförelse mellan tabell 2.3 och 2.4 visar att den relativa fördelningen av den uppfattade och förväntade inflationen i stora drag är gemensam.

2.2.1 Den uppfattade inflationstakten för svaren som angavs med ett numeriskt värde

Medelvärdena för de svar som angavs med ett numeriskt värde i intervallet 1-49 procents inflation återfinns i rad 1 i tabell 2.5. Denna visar att den uppfattade inflationen föll från ett maximum på 14,5 procent i januari 1978 till ett minimum på 9,1 procent för juli och oktober 1979 för att sedan stiga till en nivå på 11 procent i april 1980 och notera en mindre sänkning till 10,5 procent för juli 1980.

Detta mönster för den uppfattade inflationen följer grovt svängningarna i inflationstakten under åren 1978-1980 enligt diagram 2.1. Det framgår av detta diagram att den faktiska inflationstakten sjönk kontinuerligt från en topp på 14 procent i januari 1978

Tabell 2.3 Den relativa fördelningen av intervju svaren på fråga T2 rörande den uppfattade inflationsutvecklingen vid sju undersökningar 1978-1980. Uppdelning efter kön. Antal svar inom parentes.

Intervjutillfälle	Januari 1978			Januari 1979			Juli 1979			Oktober 1979		
	Män (1)	Kv (2)	Tot (3)	Män (4)	Kv (5)	Tot (6)	Män (7)	Kv (8)	Tot (9)	Män (10)	Kv (11)	Tot (12)
Svar som angavs med ett numeriskt värde:	55,3 % (2401)	48,2 % (1870)	52,0 %	49,1 % (1972)	41,3 % (1616)	45,2 %	50,2 % (1323)	43,0 % (1134)	46,6 %	48,3 % (1342)	42,0 % (1078)	45,3 %
Svar som angavs med intervall:	31,8 % (1373)	23,1 % (894)	27,5 %	36,3 % (1459)	25,4 % (994)	30,9 %	35,2 % (928)	24,1 % (635)	29,7 %	37,7 % (1048)	26,5 % (680)	32,2 %
Svar: "vet ej":	13,1 % (569)	28,7 % (1113)	20,5 %	14,7 % (589)	33,3 % (1304)	23,9 %	14,5 % (383)	32,9 % (868)	23,7 %	14,1 % (391)	31,5 % (809)	22,4 %
Totala antalet svar:	4343	3877	8220	4020	3914	7934	2634	2637	5271	2781	2567	5348

Intervjutillfälle	Januari 1980			April 1980			Juli 1980			Genomsnitt för samtliga undersökningar		
	Män (13)	Kv (14)	Tot (15)	Män (16)	Kv (17)	Tot (18)	Män (19)	Kv (20)	Tot (21)	Män (22)	Kv (23)	Tot (24)
Svar som angavs med ett numeriskt värde:	50,8 % (1451)	43,8 % (1139)	47,5 %	51,3 % (1445)	41,7 % (1074)	46,7 %	49,9 % (1340)	42,2 % (1070)	46,1 %	50,7 %	43,2 %	47,1 %
Svar som angavs med intervall:	35,9 % (1024)	28,5 % (740)	32,3 %	36,1 % (1018)	28,8 % (743)	32,6 %	36,2 % (971)	28,1 % (714)	32,3 %	35,6 %	26,4 %	31,9 %
Svar: "vet ej":	13,3 % (381)	27,8 % (722)	20,2 %	12,6 % (354)	29,5 % (761)	20,7 %	13,9 % (374)	29,7 % (754)	21,6 %	13,7 %	30,5 %	21,9 %
Totala antalet svar:	2856	2601	5457	2817	2578	5395	2685	2538	5223			

Kommentar: Tabellen omfattar de svar som angavs med ett numeriskt värde inom området 1-49 procents inflation samt med ett intervall inom området 0-50 procents inflation per 12 månader.

Tabell 2.4 Den relativa fördelningen av intervju svaren på fråga T4 rörande den förväntade inflationsutvecklingen vid sju undersökningar 1978-1980. Uppdelning efter kön. Antal svar inom parentes.

Intervjutillfälle	Januari 1978			Januari 1979			Juli 1979			Oktober 1979		
	Män (1)	Kv (2)	Tot (3)	Män (4)	Kv (5)	Tot (6)	Män (7)	Kv (8)	Tot (9)	Män (10)	Kv (11)	Tot (12)
Svar som angavs med ett numeriskt värde:	59,0 % (2376)	51,0 % (1816)	55,2 %	51,2 % (1944)	46,2 % (1648)	48,8 %	53,6 % (1397)	44,5 % (1112)	49,1 %	51,6 % (1412)	45,4 % (1109)	48,7 %
Svar som angavs med intervall:	28,2 % (1135)	21,1 % (753)	24,9 %	36,7 % (1391)	25,2 % (897)	31,1 %	32,4 % (846)	24,7 % (617)	28,6 %	34,9 % (955)	26,1 % (637)	30,8 %
Svar: "vet ej":	12,9 % (519)	27,9 % (995)	19,9 %	12,1 % (459)	28,6 % (1019)	20,1 %	14,0 % (365)	30,9 % (772)	22,3 %	13,4 % (367)	28,5 % (697)	20,6 %
Totala antalet svar:	4030	3364	7594	3794	3564	7358	2608	2501	5109	2734	2443	5177
Intervjutillfälle	Januari 1980			April 1980			Juli 1980			Genomsnitt för samtliga undersökningar		
	Män (13)	Kv (14)	Tot (15)	Män (16)	Kv (17)	Tot (18)	Män (19)	Kv (20)	Tot (21)	Män (22)	Kv (23)	Tot (24)
Svar som angavs med ett numeriskt värde:	52,2 % (1453)	44,2 % (1104)	48,4 %	54,1 % (1351)	44,6 % (984)	49,7 %	53,0 % (1400)	44,6 % (1096)	49,0 %	53,5 %	45,8 %	49,8 %
Svar som angavs med intervall:	35,0 % (976)	27,9 % (697)	31,7 %	33,8 % (844)	26,7 % (589)	30,5 %	34,8 % (920)	27,3 % (672)	31,2 %	33,7 %	25,6 %	29,8 %
Svar: "vet ej":	12,8 % (357)	27,8 % (694)	19,9 %	12,0 % (300)	28,6 % (631)	19,8 %	12,2 % (321)	28,1 % (690)	19,8 %	12,8 %	28,6 %	20,3 %
Totala antalet svar:	2786	2495	5281	2495	2204	4699	2641	2458	5099			

SOU 1981:41

Kommentar: Se kommentaren till tabell 2.3.

till 5,5 procent för februari 1979. Sedan steg den åter och låg på en nivå kring 13 procent under de första sju månaderna av 1980. Se också kolumn 1 i tabell 2.7.

Den uppfattade inflationen följde således den faktiska men med mindre svängningar. Detta tyder på att den uppfattade inflationen är trögrörligare än de registrerade svängningarna i konsumentprisindex. När den faktiska inflationen sjönk uppstod en positiv differens mellan den uppfattade inflationen och den faktiska enligt rad 3 i tabell 2.5, dvs en överskattning. När sedan tillväxten i konsumentpriserna åter ökade, följde den uppfattade inflationen inte med uppåt lika snabbt, dvs en underskattning uppstod.

2.2.2 Den förväntade inflationstakten

Den förväntade inflationstakten, beräknad som medelvärdet av svaren angivna med ett numeriskt värde i intervallet 1-49 procent, uppvisar samma fast något flackare mönster än den uppfattade inflationen enligt tabell 2.5, rad 4, och diagram 2.2. Inflationsförväntningarna sjönk från 10,9 procent i januari 1978 till 7,8 procent ett år senare. Sedan steg de till en topp på 9,9 procent för januari 1980, följt av en obetydlig nedgång till nivån 9,2 och 9,3 procent för april och juli 1980. Variationsområdet för den förväntade inflationen är således mindre än för den uppfattade och därmed också för den faktiska.

Skillnaden mellan den förväntade och den faktiska inflationstakten för de tre observationer som täcks av rad 6 i tabell 2.5 är relativt stor. Förväntad inflation är i dessa tre fall inte en god prognos för den faktiska prisutvecklingen. Differensen ligger nära standardavvikelsen för den förväntade inflationen.

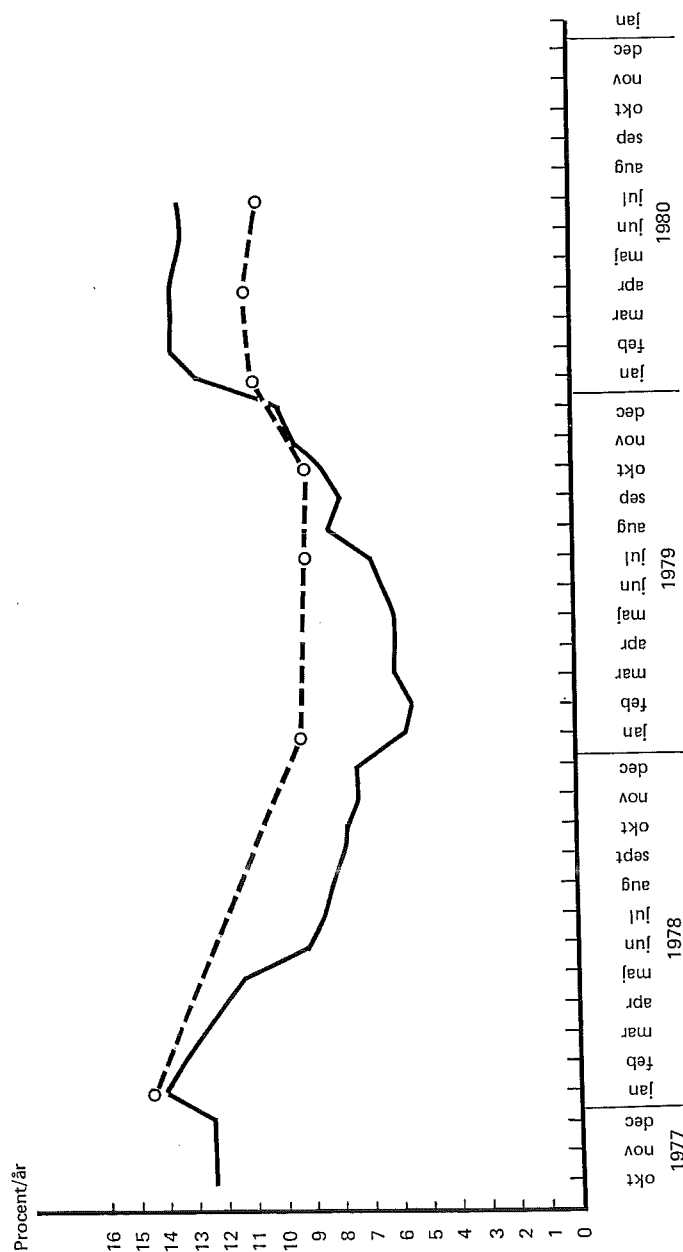
Det är möjligt att den förväntade inflationstakten i tabell 2.5 snarare bör betraktas som en bedömning av den långsiktiga inflationstrenden i den svenska ekonomin eller som starkt påverkad av en förväntad inflationstakt för en längre period än 12 månader. Allmänheten undviker kanske att söka bedöma vad som är kortsikti-

Tabell 2.5 Uppfattad, förväntad och faktiskt inträffad inflation vid sju undersökningar 1978-1980. Den faktiska inflationen mätt enligt konsumentprisindex. Standardavvikelsen inom parentes. Svar som angavs med ett numeriskt värde. Procent per år.

Intervjutilfälle	Jan 1978	Jan 1979	Jul 1979	Oktober 1979	Jan 1980	April 1980	Jul 1980
1. Uppfattad inflation under de senaste 12 månaderna	14,5%(7,1)	9,4%(5,4)	9,1%(5,3)	9,1%(5,0)	10,9%(5,5)	11,0%(5,1)	10,5%(5,0)
2. Faktisk inflation under de senaste 12 månaderna	14,0%	5,9%	6,6%	8,4%	12,6%	13,6%	13,2%
3. Differens (rad 1-rad 2)	+0,5	+3,5	+2,5	+0,7	-1,7	-2,6	-2,7
4. Förväntad inflation under de kommande 12 månaderna	10,9%(5,8)	7,8%(4,6)	8,6%(4,8)	8,6%(4,5)	9,9%(5,1)	9,2%(4,6)	9,3%(4,6)
5. Faktisk inflation under de kommande 12 månaderna	5,9%	12,6%	13,2%				
6. Differens (rad 4-rad 5)	+5,0	-4,8	-4,6				
7. Differens (rad 1-rad 4)	+3,6	+1,6	+0,5	+0,5	+1,0	+1,8	+1,2
8. Differens (rad 2-rad 4)	+3,1	-1,9	-2,0	-0,2	+2,7	+4,4	+3,9

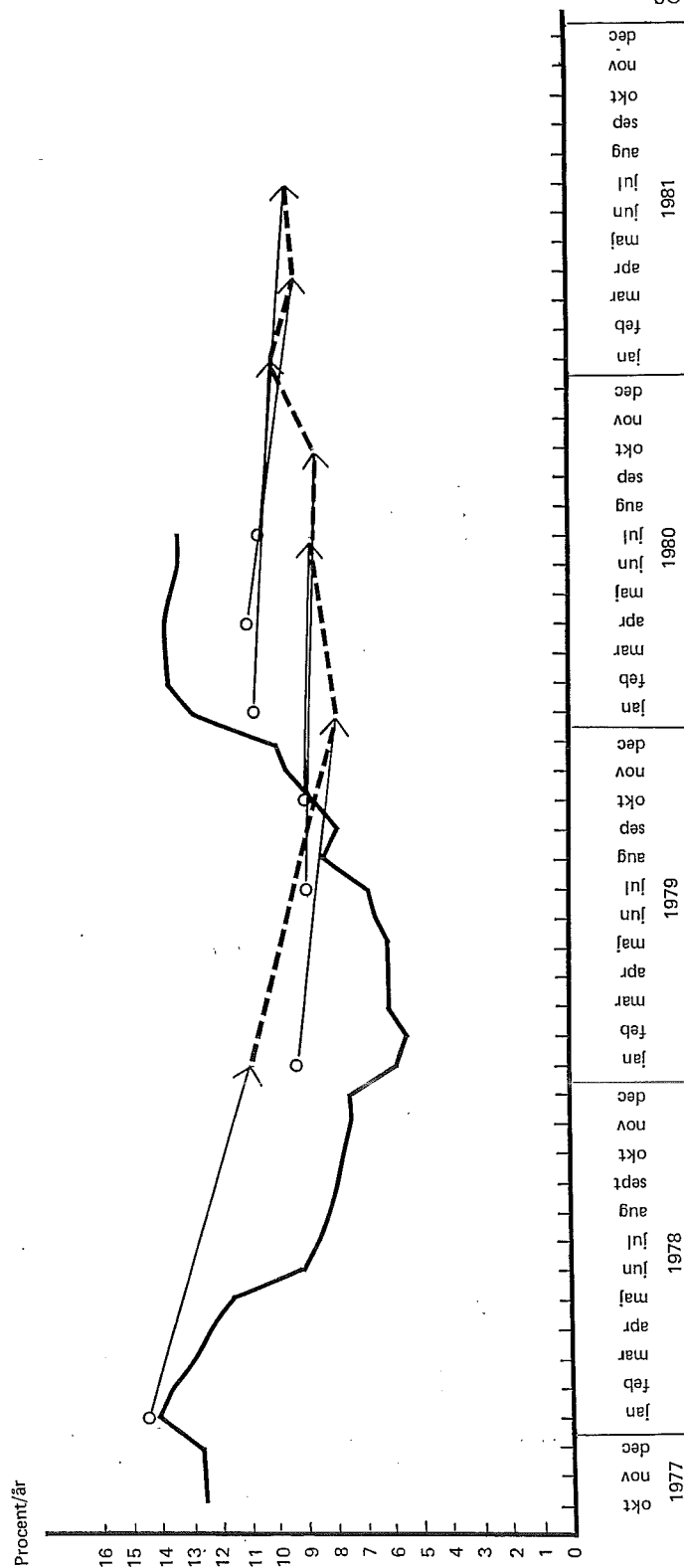
Källa: Tabellen täcker svaren som angavs med ett numeriskt värde i intervallet 1-49 procents inflation per 12 månader. Den faktiska inflationen i rad 2 och 5 är hämtad från tabell 2.7.

Diagram 2.1 Faktisk och uppfattad inflation 1978-1980. Procentuell förändring per år.
Faktisk inflation heldragen linje och uppfattad inflation streckad linje. Procent per år.

Källa: Faktisk inflation enligt kolumn (1) i tabell 2.7 och uppfattad inflation enligt rad 1 i tabell 2.5.

Diagram 2.2 Faktisk och förväntad inflation 1978-1981. Faktisk inflation helldragen och förväntad streckad linje. Årlig procentuell förändring. De tolv månaderna fram i tiden som täckes av inflationsförväntningen är markerad med en pil med början i månaden då förväntningsintervjun gjordes. Den uppfattade inflationstakten under denna månad utgör utgångsläget för pilen.

SOU 1981:41

Källa: Faktisk inflation enligt kolumn (1) i tabell 2.7, uppfattad inflation enligt rad 1 och förväntad inflation enligt rad 4 i tabell 2.5.

ga - och därmed också mer tillfälliga och svårprognosticerbara - fluktuationer kring en trend. Den långsiktiga inflationstrenden är troligtvis också mer väsentlig för hushållens planering än kortsiktiga svängningar i inflationen. Om detta resonemang är riktigt, låg den långsiktigt förväntade inflationstakten 1978-1980 kring 8-10 procent per år¹⁾. Siffrorna förefaller realistiska mot bakgrund av 1970-talets inflationsutveckling. Ett större antal undersökningar kommer att göra det möjligt att närmare analysera denna tolkning.

Skillnaden mellan förväntad och uppfattad inflation (rad 7 i tabell 2.5) är betydligt mindre än mellan förväntad och faktisk prisutveckling under de kommande 12 månader som förväntningen täcker (rad 6 i tabell 2.5). Differensen mellan den förväntade och den faktiska inflationen under de senaste 12 månaderna före prognostillfället (rad 8 i tabell 2.5) är i genomsnitt större än mellan den förväntade och den uppfattade inflationen vid prognostillfället (rad 7 i tabell 2.5). Detta mönster kan tolkas som att den uppfattade inflationstakten utövar ett väsentligt inflytande på förväntningsbildningen.

Rad 7 i tabell 2.5 visar också att den uppfattade inflationen för samtliga undersökningar ligger över den förväntade. Differensen är emellertid inte särskilt stor i procentenheter räknat med undantag av undersökningen i januari 1978. Det är möjligt att hushållen låter erfarenheten av inflationen under den första hälften av 1970-talet, som inte var så hög som i slutet av 1970-talet, få "pressa ner" den förväntade inflationstakten i förhållande till den omedelbart uppfattade inflationen. Detta kan vara en del av förklaringen till att förväntad inflation är lägre än uppfattad²⁾.

1) Jämför med Kane och Malkiel (1976) som föreslår att varje individ har en uppfattning om den långsiktiga inflationstakten, som påverkar hans eller hennes kortsiktiga inflationsförväntningar.

2) En sådan tolkning överensstämmer med Frenkels (1975) analys rörande regressiva förväntningar. Se också uppställningen i tabell 1 i bilaga 3.

Om observationerna i diagram 2.1 och 2.2 är allmängiltiga, dvs att den faktiska inflationstakten uppvisar kraftigare svängningar än den uppfattade och förväntade, är det rimligt att den process som styr uppfattad och förväntad inflation har ett utjämnande inflytande på konjunkturutvecklingen. Å andra sidan kan en viss trögrörlighet hos den uppfattade och förväntade inflationen eventuellt bidra till en speciell utformning av den ekonomiska politiken. Om en nedgång i inflationstakten initialt underskattas av allmänheten, dvs väljarna, kan detta vara ett argument för de ekonomisk-politiskt ansvariga att undvika en politik som reducerar inflations-takten, särskilt om en sådan politik i övrigt är förknippad med kostnader i form av ökad arbetslöshet och lägre tillväxt på kort sikt. Om dessutom en uppgång i inflationstakten till en början underskattas, utgör detta på kort sikt en lockelse för regeringen att driva en expansionistisk politik som ger fördelar i form av ökad sysselsättning och högre tillväxt. Trögrörligheten hos den uppfattade och förväntade inflationen skulle enligt detta resonemang kunna bidra till en inflationsdrivande politik¹⁾.

2.2.3 Uppdelningen män-kvinnor

Det finns en klar skillnad mellan männens och kvinnornas svar rörande den historiska såväl som den framtida inflationstakten enligt undersökningen från januari 1978. Tabell 2.6 och diagram 2.3 visar att skillnaden minskat kraftigt vid de sex efterföljande intervjutillfällena. Kvinnorna anger dock fortfarande en något högre uppfattad inflation i sina svar. Beträffande den förväntade inflationen återkommer samma mönster fast betydligt svagare. Differensen var som störst för januari 1978. Den sjunker till en nivå mellan 0,01 och 0,13 procentenheter för perioden juli 1979 - april 1980. Männen förväntar för första gången en högre inflation än kvinnorna i juli 1980.

Hur bör detta mönster förklaras? I bilaga 3 betonas livsmedelsprisernas tillväxt i förhållande till uppgången i det allmänna kon-

1) Jämför med diskussionen i bilaga 2 rörande priskontrollens politiska ekonomi.

sumentprisindexet. Kvinnor handlar livsmedel oftare och i större utsträckning än män. Av detta skäl bör deras inflationsuppfattning vara influerad av livsmedelspriserna i större utsträckning än männens. Följaktligen kan skillnader mellan männens och kvinnornas uppfattade och förväntade inflation bero på differensen mellan tillväxten av totalindex och av livsmedelsprisindex.

Tabell 2.7 visar inflationen under perioden oktober 1977 till och med augusti 1980 enligt konsumentprisindex och livsmedelsprisindex. Tillväxten i livsmedelspriserna är till en början betydligt högre än i den allmänna prisnivån. Från mitten av 1978 till och med sommaren 1980 är bilden den motsatta. Detta mönster är förenligt med tolkningen här ovan. Skillnaden mellan männens och kvinnornas inflationsuppfattning är störst i januari 1978 och minskar sedan kraftigt. Kvinnorna behåller dock en högre uppfattad inflation än männen. Beträffande den förväntade inflationen är emellertid skillnaden helt obetydlig.

2.2.4 Svaren som angavs med intervall

Ungefär 30 procent av svaren på fråga T2 och T4 gavs med intervall. Den uppfattade inflationstakten för intervallsvaren i tabell 2.8 följer samma mönster som svaren som lämnades med ett numeriskt värde i tabell 2.5. De ligger emellertid på en något lägre nivå. Differensen varierar mellan 1,4 och 1,0 procentenheter enligt rad 9 i tabell 2.8.

Intervjupersoner som väljer att svara med ett intervall förefaller vara mer "dämpade" i sin bedömning. Samma slutsats gäller också för den förväntade inflationstakten för intervallsvaren i tabell 2.9. I den föregående bilagan, där det spekulerades kring detta mönster, föreslogs som en förklaring att de personer som lämnar ett intervallsvar är mer försiktiga till sin läggning än de som "slår till" med ett enda numeriskt värde. Resultatet i tabellerna 2.8 och 2.9 från samtliga sju undersökningar motsäger inte denna tolkning.

Tabel 2.6 Mäns och kvinnors uppfattade och förväntade inflation enligt svaren med ett numeriskt värde vid sju undersökningar 1978-1980. Procent per år. Standardavvikelsen inom parentes.

Intervjutil- fälle	Jan 78 (1)	Jan 79 (2)	Juli 79 (3)	Okt 79 (4)	Jan 80 (5)	April 80 (6)	Juli 80 (7)
Uppfattad inflation:							
(1) Män	13,75%(5,65)	8,90%(5,05)	8,67%(4,70)	8,86%(4,51)	10,60%(4,90)	10,81%(4,62)	10,19%(4,43)
(2) Kvinnor	15,54%(8,58)	9,89%(5,84)	9,68%(5,90)	9,50%(5,56)	11,26%(6,09)	11,30%(5,68)	10,83%(5,54)
(3) Differens (rad 1-rad 2)	-1,79	-0,99	-1,01	-0,64	-0,66	-0,49	-0,64
Förväntad inflation:							
(4) Män	10,58%(5,00)	7,70%(4,10)	8,57%(4,47)	8,63%(3,88)	9,88%(4,77)	9,15%(4,25)	9,34%(4,28)
(5) Kvinnor	11,35%(6,65)	7,94%(5,02)	8,58%(5,25)	8,57%(5,14)	10,01%(5,59)	9,20%(5,06)	9,26%(4,98)
(6) Differens (rad 4-rad 5)	-0,77	-0,24	-0,01	-0,06	-0,13	-0,05	+0,08

Kommentar: Svaren i tabellen täcker intervallet 1-49 procents inflation.

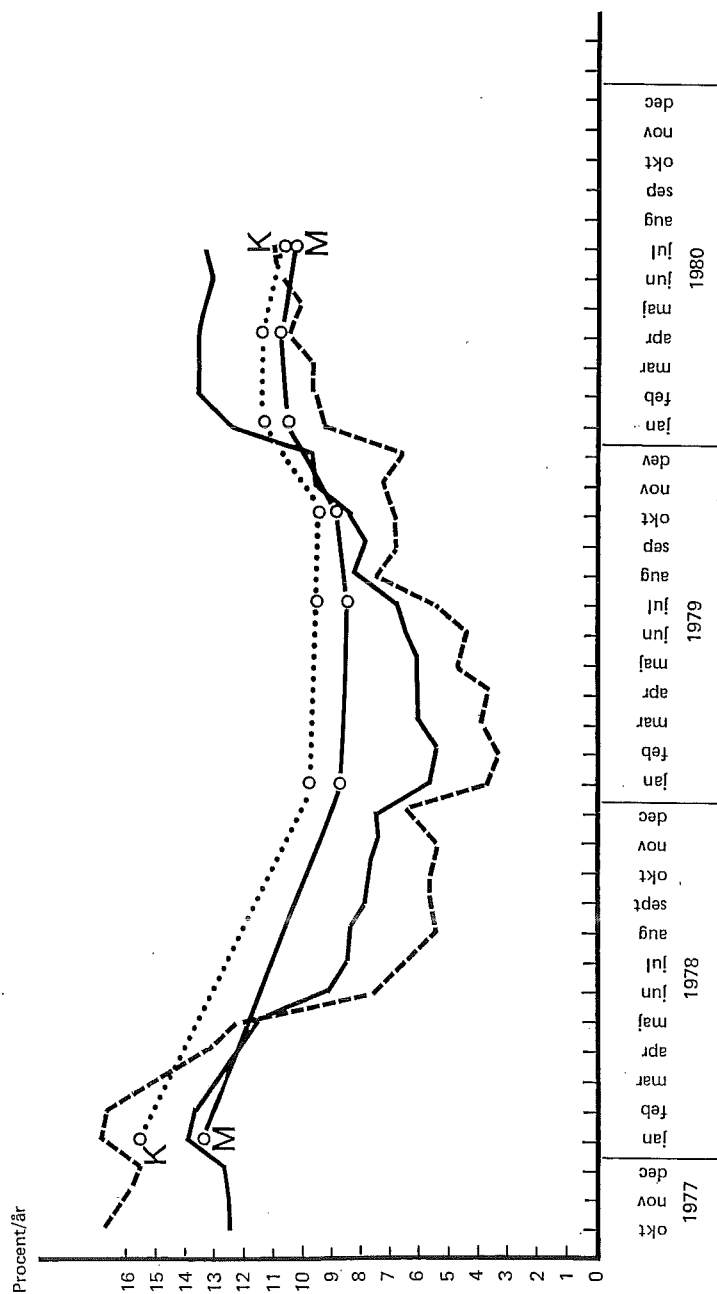
Tabell 2.7 Tillväxten i konsumentprisindex och livsmedelsprisindex oktober 1977 - augusti 1980. Procent per år.

	Konsument- prisindex (1)	Livsmedels- prisindex (2)	Differens (2) - (1) (3)
okt 76 - okt 77	12,2	17,0	+ 4,8
nov 76 - nov 77	12,4	16,3	+ 3,9
dec 76 - dec 77	12,6	15,8	+ 3,2
jan 77 - jan 78	14,0	16,8	+ 2,8
feb 77 - feb 78	13,8	16,8	+ 3,0
mar 77 - mar 78	13,0	15,0	+ 2,0
apr 77 - apr 78	12,3	13,2	+ 0,9
maj 77 - maj 78	11,4	12,2	+ 0,8
jun 77 - jun 78	9,3	7,6	- 1,6
jul 77 - jul 78	8,8	6,3	- 2,5
aug 77 - aug 78	8,3	5,5	- 2,8
sep 77 - sep 78	8,0	5,8	- 2,2
okt 77 - okt 78	8,0	5,6	- 2,4
nov 77 - nov 78	7,2	5,6	- 1,6
dec 77 - dec 78	7,4	6,3	- 1,1
jan 78 - jan 79	5,9	3,9	- 2,0
feb 78 - feb 79	5,6	3,2	- 2,4
mar 78 - mar 79	5,8	4,0	- 1,8
apr 78 - apr 79	5,8	3,6	- 2,2
maj 78 - maj 79	6,0	4,7	- 1,3
jun 78 - jun 79	6,2	4,4	- 1,8
jul 78 - jul 79	6,6	5,3	- 1,3
aug 78 - aug 79	8,3	7,5	- 0,8
sep 78 - sep 79	7,8	6,8	- 1,0
okt 78 - okt 79	8,4	7,0	- 1,4
nov 78 - nov 79	9,4	7,1	- 2,3
dec 78 - dec 79	9,8	6,6	- 3,2
jan 79 - jan 80	12,6	9,1	- 3,5
feb 79 - feb 80	13,3	9,7	- 3,6
mar 79 - mar 80	13,4	9,6	- 3,8
apr 79 - apr 80	13,6	10,5	- 3,1
maj 79 - maj 80	13,3	9,8	- 3,5
jun 79 - jun 80	13,1	10,9	- 2,2
jul 79 - jul 80	13,2	11,0	- 2,2
aug 79 - aug 80	12,2	10,6	- 1,6

Kommentar: Inflationstakten har beräknats som den årliga procentuella förändringen från en månad till samma månad ett år senare.

Källa: Allmän månadsstatistik.

Diagram 2.3 Inflationen enligt konsumentprisindex (heldragen linje), ökningen i livsmedelsprisindex (streckad linje), mäns uppfattade inflationstakt (heldragen linje M-M) samt kvinnors uppfattade inflationstakt (prickad linje K-K) 1978-1980. Svar med ett numeriskt värde.

Källa: Se tabell 2.6 och 2.7.

Tabell 2.8 Uppfattad inflationstakt för intervallsvaren vid sju undersökningar 1978-1980. Procent per år.
Genomsnittlig längd på intervallområdet i procentenheter. Uppdelning efter kön.

Intervjuteckning	Jan 1978 (1)	Jan 1979 (2)	Juli 1979 (3)	Okt 1979 (4)	Jan 1980 (5)	April 1980 (6)	Juli 1980 (7)
(1) Uppfattad inflationstakt för intervallsvaren:	13,05 %	8,01 %	7,78 %	8,14 %	9,91 %	9,66 %	9,47 %
(2) För män:	12,60 %	7,55 %	7,52 %	7,88 %	9,82 %	9,52 %	9,34 %
(3) För kvinnor:	13,74 %	8,69 %	8,16 %	8,53 %	10,03 %	9,84 %	9,65 %
(4) Differens (rad 2-rad 3):	-1,14	-1,14	-0,64	-0,65	-0,21	-0,32	-0,31
(5) Genomsnittlig intervalllängd:	4,34	3,15	3,28	3,28	3,69	3,51	3,33
(6) För män:	4,06	2,83	2,99	3,03	3,46	3,29	3,08
(7) För kvinnor:	4,77	3,62	3,72	3,67	4,01	3,81	3,67
(8) Differens (rad 6-rad 7):	-0,71	-0,79	-0,73	-0,64	-0,55	-0,52	-0,59
(9) Skillnad mellan uppfattad inflation för svar som angavs med numeriskt värde och intervallsvär:	+1,4	+1,4	+1,3	+1,0	+1,0	+1,3	+1,0

Kommentar: Tabellen omfattar de svar som angavs med intervall belägna inom området 0-50 procents ökning i priserna per 12 månader. Antal svar som utesluts är mycket lågt. Den genomsnittliga längden på intervallområdet är beräknad som skillnad mellan den övre och undre intervallgränsen för svaren.

Rad 9 är beräknad som differensen mellan den uppfattade inflationstakten enligt rad 1 i tabell 2.5 (svar med ett numeriskt värde) och rad 1 i tabellen ovan efter avrundning till en decimal av värdet för den uppfattade inflationstakten för intervallsvaren.

Tabell 2.9 Förväntad inflationstakt enligt intervallsvaren vid sju undersökningar 1978-1980. Procent per år.
Genomsnittlig längd på intervallområdet i procentenheter. Uppdelning efter kön.

Intervjutillfälle	Jan 1978 (1)	Jan 1979 (2)	Jul 1979 (3)	Okt 1979 (4)	Jan 1980 (5)	April 1980 (6)	Jul 1980 (7)
(1) Förväntad inflationstakt för intervallsvaren:	9,74 %	6,85 %	7,59 %	7,78 %	9,27 %	8,29 %	8,54 %
(2) För män:	9,64 %	6,78 %	7,69 %	7,86 %	9,20 %	8,53 %	8,56 %
(3) För kvinnor:	9,87 %	6,96 %	7,45 %	7,66 %	9,36 %	7,94 %	8,51 %
(4) Differens (rad 2-rad 3):	-0,23	-0,18	-0,24	+0,20	-0,18	+0,59	+0,05
(5) Genomsnittlig intervalllängd:	3,91	2,93	3,46	3,34	3,75	3,46	3,14
(6) För män:	3,68	2,76	3,31	3,21	3,54	3,31	2,98
(7) För kvinnor:	4,27	3,18	3,67	3,53	4,03	3,69	-0,39
(8) Differens (rad 6-rad 7):	-0,59	-0,42	-0,36	-0,32	-0,49	-0,38	-0,39
(9) Skillnad mellan förväntad inflation för svar som angavs med numeriskt värde och intervallsvär: +1,2		+0,9	+1,0	+0,8	+ 0,6	+0,9	+0,8

Kommentar: Se kommentaren till tabell 2.8 för beräkning av tabellen ovan.

Rad 9 är beräknad som differensen mellan den förväntade inflationstakten enligt rad 4 i tabell 2.5 (svar med ett numeriskt värde) och rad 1 i tabellen ovan efter avrundning till en decimal av värdet för den förväntade inflationstakten för intervallsvaren.

Den genomsnittliga intervalllängden varierar mellan 3 och 4 procentenheter. Den följer ganska väl nivån i inflationsuppfattningen. Till den högsta uppfattade inflationstakten är knuten det längsta genomsnittliga intervallet (januari 1978), och till den lägsta förväntade inflationstakten hör det minsta intervallet (januari 1979). Den här relationen skulle man vänta sig. Ju större inflationen uppfattas vara, desto större borde spridningen vara. Samma bild framkommer i relationen mellan standardavvikelsen och medelvärdet i tabell 2.5.

En uppdelning av intervallsvaren enligt kön ger upphov till i stort sett samma skillnader som för svaren som angavs med ett numeriskt värde. Den av kvinnorna uppfattade inflationstakten ligger i samtliga fall över männens i tabell 2.8. Beträffande den förväntade inflationen ligger männens vid tre av sju tillfällen högre. Den genomsnittliga intervalllängden för kvinnornas svar är i samtliga undersökningar större än männens. Förklaringen till detta mönster diskuteras nedan under rubriken "osäkerhet".

2.2.5 Osäkerhet

Intervjupersonerna hyser en viss osäkerhet rörande svaren på intervjufrågorna. Tabell 2.10 presenterar tre mått på osäkerheten. Det första består av andelen "vet ej"-svar på fråga T1 och T3 vilka rör riktningen på prisrörelsen. I detta sammanhang måste osäkerheten betecknas som mycket låg, bara mellan 0,5 och 3,8 procent av de tillfrågade svarade "vet ej".

Andelen "vet ej"-svar på fråga T2 och T4 är ett mått på osäkerheten hos de svarspersoner som svarat att priserna har varit stigande och/eller priserna kommer att stiga. Omkring 20 procent av dessa intervjupersoner anser sig så osäkra om den numeriska storleken på prisrörelsen att de väljer "vet ej"-alternativet. Denna kvot är relativt konstant för samtliga undersökningar. Det har således inte inträffat några större förändringar i hushållens svarsbenägenhet rörande de numeriska värdena. Se också tabell 2.3 och 2.4.

Tabell 2.10 Osäkerhet rörande den uppfattade och förväntade inflationstakten vid sju undersökningar 1978-1980 enligt tre olika mått.

Intervjutfälle	Jan 78 (1)	Jan 79 (2)	Jul 79 (3)	Ok 79 (4)	Jan 80 (5)	April 80 (6)	Jul 80 (7)
<u>Uppfattad inflation:</u>							
(1) Andel "vet ej"-svar för fråga T1	0,5 %	0,5 %	0,7 %	0,9 %	0,4 %	0,5 %	0,8 %
(2) Andel "vet ej"-svar för fråga T2	20,5 %	23,9 %	23,7 %	22,4 %	20,2 %	20,7 %	21,6 %
Variationskoefficienten för							
(3) män	0,41	0,57	0,54	0,51	0,46	0,42	0,43
(4) kvinnor	0,55	0,59	0,61	0,58	0,54	0,50	0,51
<u>Förväntad inflation:</u>							
(5) Andel "vet ej"-svar för fråga T3	1,9 %	2,0 %	1,6 %	2,1 %	1,1 %	3,8 %	1,3 %
(6) Andel "vet ej"-svar för fråga T4	19,9 %	20,1 %	22,3 %	20,6 %	19,9 %	19,8 %	19,8 %
Variationskoefficienten för							
(7) män	0,47	0,53	0,52	0,45	0,48	0,46	0,46
(8) kvinnor	0,58	0,63	0,61	0,60	0,56	0,55	0,54

Kommentar: Rad 1 bygger på tabell 2.1, rad 2 på tabell 2.3, rad 3 och 4 på tabell 2.6, rad 5 på tabell 2.2, rad 6 på tabell 2.4 och rad 7 och 8 på tabell 2.6.

Spridningen hos svaren som angavs med ett numeriskt värde kan också betraktas som ett mått på osäkerhet. Standardavvikelsen förefaller variera ungefär proportionellt med nivån på medelvärdena. Variationskoefficienten är genomgående något större för kvinnor än för män. Den mest slående skillnaden mellan könen beträffande osäkerhet finns i frekvensen av "vet ej"-svar. Se tabell 2.3 och 2.4. Här visar det sig att kvinnor genomgående har något mer än dubbelt så hög frekvens av detta svarsalternativ. Kvinnorna verkar alltså osäkrare än männen. Det är antagligen denna osäkerhet som också reflekteras i större längd på intervallsvaren hos kvinnor än hos män i tabell 2.8 och 2.9.

Resultaten av de sex undersökningarna från 1979-1980, som presenteras i denna bilaga, visar i stora drag samma bild som undersökningen från januari 1978, vilken behandlats i bilaga 3. Följaktligen får resultaten från januari 1978 en förstärkt trovärdighet på jämförbara punkter.

3 PRISREGLERINGSPOLITIKEN OCH DEN FÖRVÄNTADE INFLATIONEN

Konjunkturpolitiken genomgick betydande förändringar under perioden 1977-1980. En kraftig åtstramningspolitik bedrevs under 1977. Det året devalverades den svenska kronan i två omgångar. Inflationstakten pressades ned markant under 1978. Den ekonomiska politiken gjordes mer expansiv under 1978-1979. Budgetunderskotten nådde under 1979 och 1980 rekordstor omfattning. Inflationstakten började åter stiga under 1979 och hamnade på en förhållandevis hög och jämn plåtå under första hälften av 1980. Under våren 1980 påverkades den svenska arbetsmarknaden av omfattande strejker och lockouter.

Prisregleringspolitiska åtgärder enligt prisregleringslagen kom till flitig användning under inflationen 1977-1980 såsom framgår av tabell 3.1, diagram 3.1 och appendix 1. Dessa omfattade prisstopp, högstpris och obligatorisk förhandsanmälan¹⁾. Allmänt prisstopp infördes vid tre tillfällen: april-maj 1977, september-oktober 1977 samt mars-maj 1980. De bägge första allmänna prisstoppen motiverades av devalveringarna under 1977. Prisstoppet våren 1980 var en del av ett åtgärds paket med målet att få arbetsmarknadens parter att acceptera en förlängning av gällande avtal. Obligatorisk förhandsanmälan infördes i mars 1978 i syfte att hålla inflationstakten under de gränser som skulle utlösa omförhandlingar enligt gällande avtal på arbetsmarknaden. Obligatorisk förhandsanmälan fanns kvar för omkring 50 procent av den totala privata konsumtionen under hela 1979. Nivån sänktes i början av 1980 till kring en tredjedel av den totala privata konsumtionen. Under hela denna period gällde också ett prisstopp på subventionerade baslivsmedel omfattande cirka 5 procent av den totala privata konsumtionen.

Företag var dessutom medvetna om ett potentiellt hot om priskontroll under denna period. Även om en viss produkt var undantagen från priskontroll, så kunde den med kort varsel bli föremål

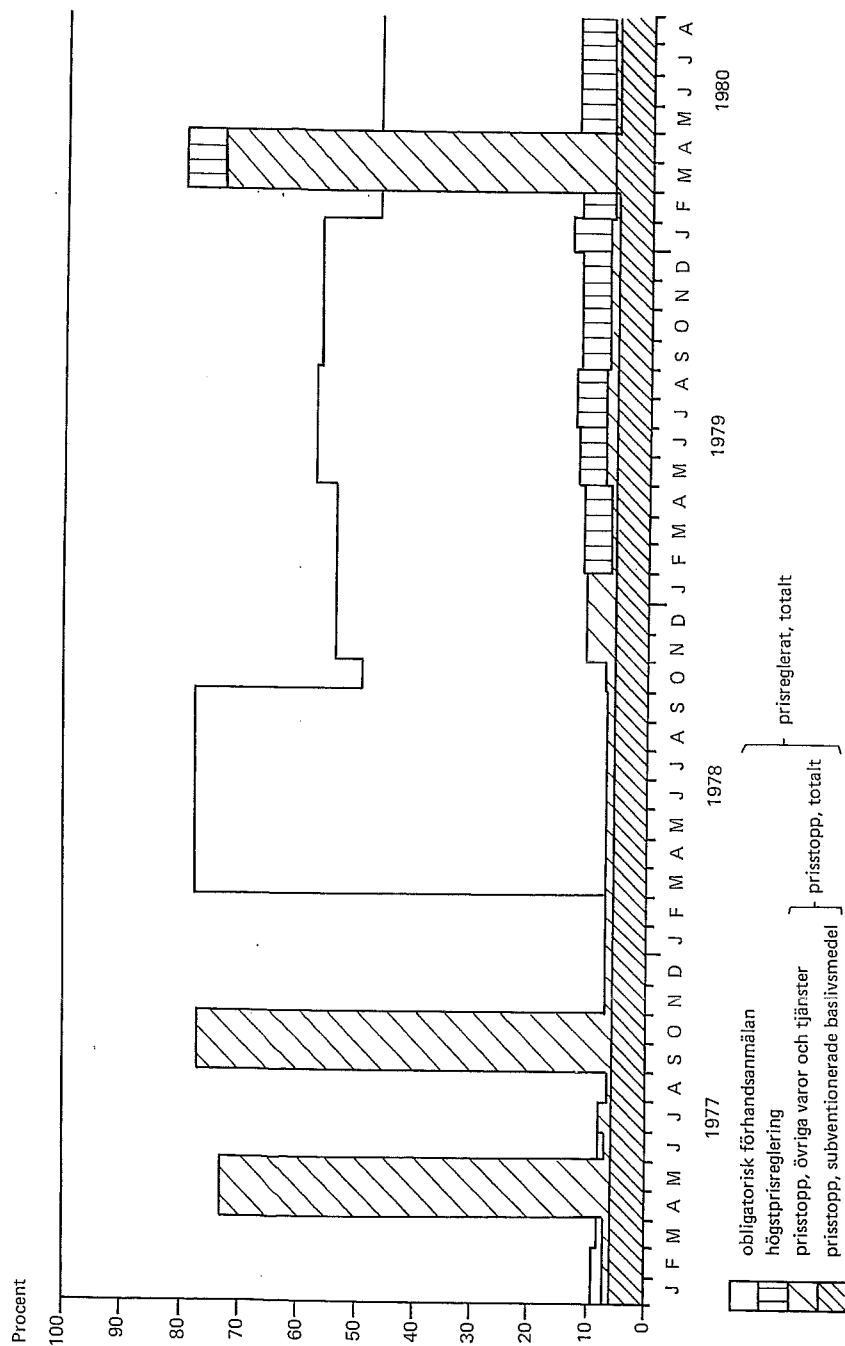
1) Se bilaga 5 för en närmare beskrivning av de prisregleringsåtgärder som täcks av prisregleringslagen.

Tabell 3.1 Andelen av den totala privata konsumtionen av varor och tjänster som var prisreglerad enligt prisregleringslagen januari 1977 - augusti 1980. Procent.

Månad	Prisstopp	varav sub- ventioner- rade bas- livsmedel	Högstpris	Obligato- risk för- handsan- mälan	Totalt
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
jan 77	6,9	5,5	-	2,4	9,3
feb 77	6,9	5,5	-	2,4	9,3
mar 77	6,9	5,5	-	1,9	8,8
apr 77	73,8	5,5	-	-	73,8
maj 77	73,8	5,5	-	-	73,8
jun 77	6,8	5,5	-	1,3	8,1
jul 77	8,1	5,5	-	-	8,1
aug 77	6,8	5,5	-	-	6,8
sep 77	77,7	5,5	-	-	77,7
okt 77	77,7	5,5	-	-	77,7
nov 77	6,8	5,5	-	-	6,8
dec 77	6,8	5,5	-	-	6,8
jan 78	6,7	5,4	-	-	6,7
feb 78	6,7	5,4	-	-	6,7
mar 78	6,7	5,4	-	71,1	77,8
apr 78	6,7	5,4	-	71,1	77,8
maj 78	6,7	5,4	-	71,1	77,8
jun 78	6,7	5,4	-	71,1	77,8
jul 78	6,7	5,4	-	71,1	77,8
aug 78	6,7	5,4	-	71,1	77,8
sep 78	6,7	5,4	-	71,1	77,8
okt 78	7,0	5,4	-	71,1	77,8
nov 78	11,5	5,4	-	42,6	49,6
dec 78	11,5	5,4	-	42,6	54,1
jan 79	11,5	5,4	-	42,4	53,9
feb 79	6,7	5,3	5,0	42,5	54,2
mar 79	6,7	5,3	5,0	42,5	54,2
apr 79	6,7	5,3	5,0	42,5	54,2
maj 79	8,1	5,3	4,8	44,3	57,2
jun 79	8,1	5,3	4,8	44,3	57,2
jul 79	8,1	5,3	5,0	44,1	57,2
aug 79	8,1	5,3	5,0	44,1	57,2
sep 79	7,9	5,3	5,0	44,1	57,0
okt 79	7,9	5,3	5,0	44,1	57,0
nov 79	7,9	5,3	5,0	44,1	57,0
dec 79	7,9	5,3	5,0	44,1	57,0
jan 80	7,6	5,1	6,1	43,3	57,0
feb 80	6,4	5,1	6,1	34,3	46,8
mar 80	73,8	6,3	6,1	-	79,9
apr 80	73,8	6,3	6,1	-	79,9
maj 80	6,4	5,1	6,1	34,3	46,8
jun 80	6,4	5,1	6,1	34,3	46,8
jul 80	6,4	5,1	6,1	34,3	46,8
aug 80	6,4	5,1	6,1	34,3	46,8

Kommentar: SPK:s prisövervakning, som inte regleras i prisregleringslagen, är ej medtagen i tabellen. Denna form av prisreglering var mycket omfattande under åren 1977-1980. Den täckte praktiskt taget hela den privata konsumtionen. Se också bilaga 8.

Diagram 3.1 Enligt prisregleringslagen prisreglerade varors och tjänsters andel av den totala privata konsumtionen januari 1977-augusti 1980. Omfattningen av prisövervakningen är ej medtagen i diagrammet.

Källa: Se tabell 3.1

för prisreglering. Man kan hävda att priskontrollpolitiken i denna bemärkelse var mer genomgripande än vad som framgår av diagram 3.1 och appendix 1.

Till bilden hör också SPK:s prisövervakning¹⁾. Denna, som inte regleras i prisregleringslagen, täckte under 1970-talets senare hälft praktiskt taget hela den privata konsumtionen. Prisövervakningen bör betraktas som en form av prisreglering. Följaktligen kan man hävda att åren 1977-1980 var en period med mycket omfattande priskontroller.

I diskussionen under 1970-talet om priskontrollers effekter spelar sambandet mellan prisregleringar och inflationsförväntningar en central roll. Priskontroller har presenterats som en metod att "direkt" reducera existerande inflationsförväntningar. Vilka effekter har då den svenska prisregleringspolitiken haft på allmänhetens inflationsförväntningar? För att kunna ge ett uttömmande svar på frågan bör man bl a ha tillgång till tidsserier över förväntningsbildningen från perioder såväl med som utan priskontroller för att kunna undersöka om inflationsförväntningarna påverkats av införandet av kontroller. Nu finns det i princip enbart en observation, nämligen de sju intervjuundersökningar som samtliga härrör från en längre period med priskontroller. Det går således inte att här göra en tillfredsställande test av priskontrollpolitikens effekter på inflationsförväntningarna.

Man kan ändå diskutera kring frågan om eventuella effekter av prisregleringspolitiken på inflationsförväntningarna med utgångspunkt från de resultat som framkommit i intervjuundersökningarna av allmänhetens inflationsuppfattning. Man kan tänka sig att priskontrollpolitiken påverkat den förväntade inflationstakten genom i stora drag tre effekter²⁾:

- (1) genom ett inflytande på den faktiska historiska inflationen och därmed, via den uppfattade inflationen, på den förväntade prisutvecklingen,

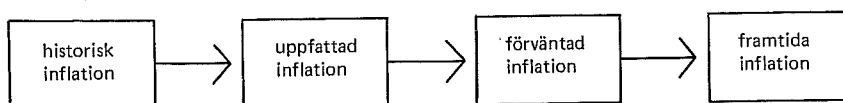
1) Se bilaga 8 för en beskrivning av SPK:s prisövervakning.

2) I en mer fullständig beskrivning kan andra indirekta effekter av prisregleringar uppmärksammas än de som diskuteras här.

- (2) genom ett inflytande på den uppfattade inflationstakten och därigenom på den förväntade,
 - (3) genom en direkt effekt på den förväntade inflationstakten.
- Denna effekt skulle till exempel kunna åstadkommas genom att införandet av priskontroller av allmänheten uppfattas som en signal till att inflationen verkligen kommer att reduceras.

Resonemanget om de bägge indirekta effekterna (1) och (2) bygger på regressionsberäkningarna i bilaga 3 som visar att den förväntade inflationen påverkas av den uppfattade inflationsutvecklingen. Denna i sin tur är kraftigt influerad av den faktiska inflationen.

Diskussionen av dessa tre effekter bygger på följande enkla syn på förhållandet mellan historisk, uppfattad, förväntad och framtida inflation, där en pil markerar påverkan. Det bör påpekas att nedanstående relation är en del av en större, inte specificerad, modell av hur inflationsförväntningar genereras i samhällsekonomin.

Prisregleringspolitikens effekter på den faktiska inflationen under slutet av 1970-talet undersöks i bilaga 10. Huvudresultatet i denna är att priskontrollerna inte har haft något signifikant långvarigt inflytande på den svenska inflationstakten under dessa år. Det förefaller därför rimligt att utesluta ett märkbart inflytande enligt effekt (1) ovan.

Skulle prisregleringspolitiken haft ett självständigt inflytande på den uppfattade och den förväntade inflationen enligt effekt (2) och (3)? Det resultat som intervjuundersökningarna lämnar är inte tillräckligt för att besvara denna fråga. Man kan dock konstatera att den uppfattade och den förväntade inflationstakten följer den faktiska inflationen med en viss trögrörlighet. De nu-

meriska värden, som intervjuvaren angav befinner sig inte på någon uppseendeväckande hög eller låg nivå med tanke på den faktiska inflationsutvecklingen. En förväntad inflation mellan 8 och 11 procent per år under 1978-1981 bör snarast betraktas som rimlig och realistisk mot bakgrund av den trendmässigt stigande inflationen i Sverige och omvärlden under 1970-talet. Detta resonemang utesluter dock inte att prisregleringspolitiken kan ha haft ett inflytande på den förväntade inflationen¹⁾.

Beträffande den kortsiktiga utvecklingen kan man tänka sig att införandet eller avskaffandet av priskontroller, dvs en markant förändring i priskontrollgraden i kolumn 6 i tabell 3.1, har haft en omedelbar och konstaterbar effekt på den förväntade inflationstakten så som den anges vid de olika intervjutillfällena. De intervjuer som gjordes med ett kvartals mellanrum, juli 1979 - juli 1980, är intressanta att granska i detta sammanhang. Den förväntade inflationen varierar mellan 8,6 och 9,9 procent under denna tid enligt tabell 2.5. Dessa små fluktuationer utgör knappast någon indikation på att prisregleringspolitiska åtgärder eller någon annan ekonomisk-politisk händelse orsakat klara svängningar i inflationsförväntningarna på kort sikt.

Det går att spekulera kring en effekt i april 1980, som återspeglas i en nedgång i frekvensen för svarsalternativet "priserna kommer att öka" samt i en uppgång för svaret "priserna kommer att minska" och för "vet ej" i tabell 2.2. Denna tabell täcker svaren

1) Det har hävdats att priskontroller direkt kan dämpa inflationsförväntningarna genom någon form av demonstrations- eller informationseffekter. Jämför med effekt (3) ovan. Förekomsten av regleringar skulle få allmänheten att tro att den framtida inflationstakten blir lägre än vad som annars vore fallet. Som en följd av detta kommer förväntningarna att revideras nedåt, vilket också skulle bidra till en lägre faktisk inflation. Priskontroller har emellertid varit ett mer eller mindre permanent inslag under 1970-talet i Sverige utan att allmänheten sett en nedgång i inflationstakten jämfört med utvecklingen under 1950- och 1960-talen. Priskontrollpolitiken - i den utsträckning som den överhuvudtaget uppmärksammas av allmänheten - torde därför ha förlorat mycket av sin trovärdighet som ett medel mot inflationen. Följaktligen kan man starkt ifrågasätta förekomsten av någon märkbar direkt informationseffekt genom priskontrollerna. Se också Jonung (1973).

som gavs i kvalitativa termer. I mars 1980 gjorde regeringen ett utspel, det s k 6-punktsprogrammet, som syftade till att nå ett avtal med relativt låga löneökningar. Som ett led i detta paket infördes allmänt prisstopp. Se också tabell 3.1. Det är möjligt att detta utspel i kombination med prisstoppet och de pågående avtalsförhandlingarna temporärt orsakade detta mönster i aprilundersökningen. Någon effekt på den förväntade inflationen som den angavs med ett numeriskt värde i tabell 2.5 kan dock knappast registreras för april 1980.

Den faktiska inflationen förefaller ha utövat det centrala inflytandet på den uppfattade och förväntade inflationen. Det är därför av intresse att närmare beskriva inflationstaktens beteende under 1978-1979. Under 1978 halverades praktiskt taget inflationen från 14 till 7 procent. Följande år fördubblades den från 6 procent i januari 1979 till 12 procent i januari 1980. Detta V-formade mönster, som återges i tabell 2.7 och diagram 2.1 bör närmast förklaras med bl.a. den allmänna stabiliseringspolitiken och den internationella konjunkturutvecklingen.

Det bör påpekas i detta sammanhang att den genomsnittliga månatliga kontrollgraden enligt kolumn 6 i tabell 3.1 var ungefär lika stor för 1978 som för 1979 - 60 procent av den totala privata konsumtionen under 1978 täcktes av olika prisreglerande åtgärder medan motsvarande siffra var 56 procent för 1979. Graden av kontrollomfattning var enligt detta mått praktiskt taget densamma under de bägge åren. Prisövervakningens omfattning torde också ha varit oförändrad under denna period. Man kan således hävda att prisregleringspolitikens inflytande på inflationen hölls ungefärligen konstant under dessa två år enligt detta mått. Slutsatsen bör därför bli att andra faktorer än priskontrollerna utövade det centrala inflytandet på den faktiska inflationens svängningar och därmed också på den uppfattade och förväntade inflationens förändringar under 1978-1979. Man kan förvissat inte utesluta ett inflytande från priskontrollerna. Som tidigare poängterats visar dock skattningarna i bilaga 10 att prisregleringspolitikens inverkan på inflationstakten under 1978-1979 synes vara försumbar.

4 SAMMANFATTNING

Presentationen i denna bilaga av resultaten från de sex undersökningarna om allmänhetens inflationsuppfattning under 1979-1980 visar att dessa på alla väsentliga punkter sammanfaller med konklusionerna från den första intervjuundersökningen från januari 1978 vilken beskrivs ingående i bilaga 3. Detta innebär att analysen av undersökningen från januari 1978 förefaller mer robust än tidigare i och med att samma mönster upprepas i de följande undersökningarna.

Denna bilaga har också gjort det möjligt att följa den tidsmässiga utvecklingen hos den uppfattade och förväntade inflationen under åren 1977-1980 till skillnad från den tvärsnittsstudie som bilaga 3 representerar. Det framgår här som ett viktigt resultat att den uppfattade och förväntade inflationen förefaller vara relativt trögrörliga i förhållande till svängningarna i den faktiska inflationstakten såsom de registreras av konsumentprisindex. Den uppfattade och förväntade inflationen följer den faktiska fast med betydligt mindre amplitud.

Den förväntade inflationen under åren 1978-1980 låg i ett intervall mellan 8 och 11 procent. En intressant fråga i detta sammanhang är då om prisregleringspolitiken påverkat den uppfattade och förväntade inflationstakten och därmed indirekt den faktiska inflationstakten i den svenska ekonomin. Ett fullständigt svar på frågan kräver bl a ingående ekonometriska tester vilka lämpligen bör bygga på data över allmänhetens inflationsförväntningar från perioder såväl med som utan priskontroller.

Den mer spekulativa diskussionen kring intervjuundersökningarnas resultat för 1978-1980 pekar dock mot ett negativt svar på frågan. Flera argument kan åberopas med denna innebörd. De ekonometriska testerna i bilaga 10 visar att prisregleringspolitiken inte hade någon statistiskt signifikant långvarig effekt på den faktis-

ka inflationstakten under senare hälften av 1970-talet. Därmed är det föga troligt att priskontrollerna indirekt har påverkat den uppfattade och förväntade inflationstakten via den historiska inflationen.

Möjligheten att drastiska förändringar i omfattningen av priskontroller har påverkat inflationsförväntningarna på kort sikt dryftades också. Något stöd för ett sådant mönster upptäcktes inte. Eftersom prisregleringspolitiken blivit något av ett permanent inslag i den ekonomiska politiken under slutet av 1970-talet, bör man inte vänta sig att hushållen reagerar märkbart inför tillkomsten eller avskaffandet av generella eller selektiva kontroller. Den typen av åtgärder löper snarare risken att dränkas i det ekonomisk-politiska informationsutbud som hushållen är föremål för.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Frenkel, J.A., (1975), "Inflation and the Formation of Expectations", Journal of Monetary Economics, s. 403-21.
- Jonung, L., (1973), "Prisreglering som stabiliseringspolitiskt instrument", Ekonomisk Debatt, s. 432-440.
- Kane, E. och Malkiel, B., (1976), "Autoregressive and Nonautoregressive Elements in Cross-Section Forecasts of Inflation", Econometrica, s. 1-16.